

d a n i o n e s c u

**Gramatica de la catedră -
I. MORFOLOGIA**

**Profesor Dan Ionescu,
gradul didactic I și doctorand al
Institutului de Teorie și Istorie Literară „G. Călinescu“
din cadrul Academiei Române**

**GRAMATICA DE LA
CATEDRĂ
I. MORFOLOGIA**

Editura Virtual

2011

ISBN(e): 978-606-599-82: /7

Avertisment

Acest volum digital este prevăzut cu sisteme de siguranță anti-piratare. Multiplicarea textului sub orice formă este sancționată conform legilor penale în vigoare.

Digitizare realizată de Merlin IT Consulting Ltd. London, U.K.

Cuprins

ARGUMENT	2
SUBSTANTIVUL	4
I. FELUL SUBSTANTIVELOR.....	5
II. GENUL SUBSTANTIVELOR	6
III. NUMĂRUL SUBSTANTIVELOR	8
IV. CAZUL ȘI FUNCȚIA SINTACTICĂ A SUBSTANTIVELOR	9
V. DECLINAREA.....	15
VI. ARTICOLUL	15
VII. VALOARE STILISTICĂ.....	19
VIII. SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE a SUBSTANTIVULUI	19
IX. PROBLEME DE ORTOGRAFIE.....	21
VERBELE COPULATIVE	27
NUMERALUL	28
I. FELUL NUMERALULUI.....	28
II. VALOAREA NUMERALULUI.....	31
III. GENUL	31
IV. NUMĂRUL.....	31
V. CAZUL.....	31
VI. FUNCȚIA SINTACTICĂ.....	32
VII. SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE.....	34
VIII. ORTOGRAFIA	34
ADJECTIVUL	35
I. FELUL	36
II. GENUL.....	37

III. NUMĂRUL.....	37
IV. CAZUL	37
V. GRADELE DE COMPARAȚIE	37
VI. ARTICULAREA.....	39
VII. FUNCȚIA SINTACTICĂ	39
VIII. VALOAREA STILISTICĂ.....	40
IX. SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE	40
X. ORTOGRAFIE.....	41
PRONUMELE	42
I. PRONUMELE PERSONAL.....	42
II. PRONUMELE DE POLITEȚE.....	46
III. PRONUMELE REFLEXIV (NUMAI FORME NEACCENTUATE)	46
IV. PRONUMELE ȘI ADJECTIVELE DE ÎNTĂRIRE	48
V. PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL POSESIV	49
VI. PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL DEMONSTRATIV.....	51
VI. PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV INTEROGATIV	52
VIII. PRONUMELE ȘI ADJECTIVELE NEHOTĂRÂTE.....	56
IX. PRONUMELE ȘI ADJECTIVELE NEGATIVE.....	57
VERBUL.....	58
I. FELUL	59
II. CONJUGAREA VERBULUI	62
III. DIATEZA VERBULUI	62
IV. TRANZITIVITATEA.....	63
V. MODURILE.....	65

VI. TIMPUL.....	65
VII. PERSOANA ȘI NUMĂRUL.....	66
VIII. FUNCȚIA SINTACTICĂ.....	67
IX. VALOAREA STILISTICĂ.....	69
X. SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE.....	69
XI. ORTOGRAFIA.....	69
ADVERBUL.....	70
PREPOZIȚIA.....	72
CONJUNCȚIA.....	73
INTERJECȚIA.....	75

Mențiune:

Acest curs, învățat corect, ajută, în mod optim, pe oricine dorește să învețe perfect Limba Română, inclusiv pe studenții străini.

După apariția acestei cărți, va urma publicarea unui caiet în care vor fi incluse modele de analiză a fiecărui cuvânt în parte, avându-se în vedere, în mod special, acele subtilități [dificultăți] de Limbă, care, știute, vor face diferența între candidații la orice nivel: Academie, Facultățile de Litere, Drept ș.a.

Autor: DAN IONESCU

Profesor gradul didactic I

Deține un masterat în domeniul *Limba Română Contemporană*

Doctorand al Institutului de Teorie și Istorie Literară **G. Călinescu** din cadrul Academiei Române

ARGUMENT

De-a lungul anilor, am fost solicitat, și pentru aceasta am fixat ședință suplimentară de pregătire, să ajut mai mulți elevi care intenționau să dea examen de admitere la diverse instituții, care pretindeau ca probă de concurs, Gramatica.

În ultimul timp, mai multe facultăți au reintrodus examenul de admitere, între acestea, Facultatea de Drept. Una dintre probele de admitere este examenul la Gramatică. Din acest motiv, m-am gândit să elaborez un opțional cu titlul *Gramatica*.

Alt motiv ar fi intenția mea ca limba română să fie vorbită, în orice împrejurare, tot mai corect. Evident, orice oră suplimentară în spiritul desăvârșirii cunoștințelor de Limbă Română, este necesară.

Cursul pe care-l propun furnizează, prin însăși disciplina prin care este elaborat, metode clare, imitabile și în studiul limbilor străine, de achiziționare și de aplicare a noțiunilor.

RECOMANDARE:

Fiecare parte de vorbire trebuie învățată pe subpuncte, pe categorii gramaticale, ca în cazul unui mecanism de ceas, pe care dacă vrei să-l cunoști, este necesar să-l desfaci în toate componentele și să-l refaci în virtutea funcțiilor pe care ai aflat că le exercită piesele.

SUBSTANTIVUL

Definiție:

„Partea de vorbire flexibilă ce denumește obiecte în sensul larg al cuvântului se numește substantiv“.

I. Substantivul arată nume de ființe, lucruri, fenomene, acțiuni, însușiri, relații, orânduiri.

II. ACȚIUNI:

Feminine: sunt infinitive lungi: strigare, alergare, trecere, bere, mâncare, fire, devenire, coborâre.

Neutre - sunt provenite din supin: răcnet, strigăt, urlet, muget, strănut, șoptit.

III. NUME DE ÎNSUȘIRI: bunătate, răutate, blândețe, frumusețe, tinerețe, bătrânețe, tristețe, roșeață, viociune.

Albastrul mării este plăcut.

Adjectiv: *Albastrul* cer mă fascinează.

IV. NUME DE RELAȚII: prietenie, dragoste, tovărășie, camaraderie, ajutorare.

V. ORÂNDUIRI: sclavagism, capitalism, socialism.

LOCUȚIUNILE SUBSTANTIVALE

Sunt grupuri de cuvinte cu valoarea și funcția unui substantiv. De obicei, ele provin din locuțiuni verbale prin substantivarea verbului.

A părea rău = părere de rău

A lua aminte = luare aminte

A nu băga de seamă = nebăgare de seamă

Observație!

Unii cercetători includ în locuțiunile substantivale și grupurile:

Un papă lapte

Un zgârie nori

Un lasă-mă să te las

Ele sunt însă substantive compuse, nu locuțiuni substantivale.

Locuțiunea substantivală se analizează cu o singură funcție sintactică.

Exemplu:

Îl chinuie *părerile de rău*.

părerile de rău = subiect exprimat prin locuțiune substantivală

Cauzele *nebăgării în seamă* sunt multiple.

nebăgării în seamă = atribut substantival genitival exprimat prin locuțiune substantivală.

La substantiv studiem:

1. FELUL
2. GENUL
3. NUMĂRUL
4. CAZUL
5. DECLINAREA
6. ARTICOLUL
7. FUNCȚIA SINTACTICĂ
8. VALOAREA STILISTICĂ
9. SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE
10. ORTOGRAFIE

I. FELUL SUBSTANTIVELOR COMUNE ȘI PROPRII.

a) SUBSTANTIVELE COMUNE - numele care se dă tuturor obiectelor de același fel: masă, casă, oaie, vacă, râu.

b) SUBSTANTIVELE PROPRII - numele care se dă anumitor obiecte pentru a se deosebi de celelalte.

Eleva Irina

Oaia Bisisica

Râul Olt

Oraș Craiova

NU EXISTĂ GRANIȚĂ între substantivele comune și proprii; este o permanentă trecere, toate meseriile și animalele pot deveni nume proprii: vulpe, dogaru.

DE LA PROPRII LA COMPUSE: o havană, o mansardă, o nicotină.

SUBSTANTIVE – SIMPLE

- COMPUSE

SUBSTANTIVELE SIMPLE sunt formate dintr-un singur cuvânt, derivat sau nederivat:
elev, casă, masă, căsuță, dezvoltare.

SUBSTANTIVELE COMPUSE au trei feluri de compunere:

1. Din cuvinte existente în limbă și independente:

a) prin alăturare când se schimbă și primul element sau când compusele sunt vechi.

Exemple: floarea soarelui - semințele florii-soarelui

rea vointa = efectele relei voințe

Târgu-Jiu = străzile Targu-Jiu

b) prin contopire: se scriu într-un cuvânt, când se schimbă numai ultima parte a cuvântului.

Untdelemn = culoarea untdelemnului

Observație!

Daca s-ar schimba, culoarea untdelemnului ar trebui scrisă cu cratimă, prin alăturare.

c) prin izolări: încurcă-lume

du-te-vino

papă-lapte

2. Din elemente tematice, adică din cuvinte împrumutate din latină și greacă, ce nu mai sunt simțite ca întregi în limba română de astăzi. Ele sunt numite false sufixe sau false prefixe sau sufixoide sau prefixoide: TEIE = departe, BIO = viață, ORTO = correct, MORF = formă, HIDRO = apă, CRONO = timp, TERMO = cald, LOG = cuvânt, FIL = iubitor, FOB = frică, FAG = devorator

3. Inițiale sau parte inițială a cuvântului

P.S.D., U.S.R. (litere inițiale)

Tarom, plafar,

II. GENUL SUBSTANTIVELOR

-masculin;

-feminin;

-neutru.

GENUL numelor de persoane sau personificările fac parte din genul personal care se opune genului comun caracterizându-se prin:

1. formează acuzativul complement direct cu prepoziția **pe**:

Văd pe Ion

Văd pe Maria

Văd boul, dar văd pe boul de Ion

Văd pe vulpea de Mirela.

1. formează genitiv-dativul cu articolul hotărât proclitic **lui**:

Dau lui Ion

Chiar la femininele neologice se folosește lui: lui Jeny, lui Mery.

Greșit se folosește la femininele terminate în -a: Anei, Mariei

Sexul ființelor se exprimă în trei feluri:

1. PRIN DOUĂ CUVINTE DIFERITE:

Bărbat – femeie, frate – soră, ginere – mireasă, bou – vacă, oaie - berbec

2. PRIN CUVINTE FORMATE CU AJUTORUL UNUI SUFIX

MOȚIONAL DE LA UN CUVÂNT CE EXPRIMĂ SENSUL OPUS => SUBSTANTIVE

MOBILE ~ SUBSTANTIVE CU AJUTORUL CĂRORA FORMĂM MASCULINUL DE LA FEMININ ȘI FEMININUL DE LA MASCULIN: elev – elevă, țaran – țarancă, vulpe – vulpoi, rață – rățoi, măgar – măgăriță, curcă – curcan, găscă – găscan.

3. PRIN CUVINTE UNICE PENTRU AMBELE SEXE. Substantivele

epicene au aceeași formă pentru ambele sexe: privighetoare, șoarece, țanțar, cămilă, elefant, cărăbuș.

SUNT DE GENUL MASCULIN SUBSTANTIVELE:

A. NUMELE DE FIINȚE DE SEX BĂRBĂTESC.

B. NUMELE LUNILOR ANULUI: ianuarie, mai, august.

C. NUMELE NOTELOR MUZICALE: un do fals, un re înalt.

D. NUME DE POMI: măr, cais, păr.

E. NUMELE CIFRELOR. Am luat un zece.

F. NUMELE LITERELOR SAU ALE SUNETELOR.

OBSERVAȚIE!

Substantivele se numără până la douăzeci fără prepoziția de legătură „de“. Doi oameni, șapte elevi, dar douăzeci **de** elevi. Doi **i**, douăzeci **de i**.

SUNT DE GENUL FEMININ SUBSTANTIVELE:

A. NUME DE SEX FEMEIESC: Anca, Alina.

B. ZILELE SĂPTĂMÂNII: Joia aceasta este frumoasă. Joile viitoare vor fi frumoase.

C. FRUCTELE CU MICI EXCEPȚII (măr, strugure): o pară, o cireasă, o gutuie, o vișină.

III. NUMĂRUL SUBSTANTIVELOR SINGULAR ȘI PLURAL.

SUBSTANTIVELE COLECTIVE

1. FORME CU UN SUFIX COLECTIV:

-IȘ: frunziș, tufiș, lăstăriș, stufăriș;

-IME: muncitorime, prostime;

-ET: fâget, prunet, ulmet;

-IȘTE: porumbiște, cânepiște.

2. CUVINTE CU SENS COLECTIV: armată, popor, pădure, școală, cireadă, turmă, stol.

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL: se face cu substantivul colectiv.

Exemplu: Un grup de studenți citește ziarul.

Un stol de berze se pregătește de drum.

SUBSTANTIVE DEFECTIVE DE NUMĂR:

1. SUBSTANTIVE CU FORMĂ NUMAI LA SINGULAR (defective de plural):

- nume de materii: aur, argint, aramă

- nume de alimente: făină, zahăr, unt

- nume de orânduri: sclavagism, capitalism

- lună, soare

- nume de orașe: Craiova, Cluj

OBSERVAȚIE: făină, unt, brânză, argint au și plural, dar cu alt sens.

„făinuri“ → sortimente de făină

„arginți“ → bani

„fiare“ → animale

→ lanțuri

2. SUBSTANTIVE DEFECTIVE DE SINGULAR:

Șale, icre, zori, moaște, lapți, Pitești, București, Ploiești, Galați, Iași

Fiind vorba de un singur oraș, s-a format și un singular:

Străzile Iașului

Clădirile Ploieștiului

IV. CAZUL ȘI FUNCȚIA SINTACTICĂ A SUBSTANTIVELOR

CAZURI FORMATE CU PREPOZIȚII ȘI LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE

GENITIVUL cu prepozițiile: CONTRA, ÎMPOTRIVA, ASUPRA, DEASUPRA, ÎNAINTEA, ÎNAPOIA.

Cu locuțiunile prepoziționale (terminate în „-a“ sau „-l“: ÎN FAȚA, DIN CAUZA, DIN PRICINA, ÎN LOCUL, ÎN JURUL, DE-A LUNGUL, DE-A CURMEZIȘUL.

DATIVUL, cu prepozițiile: AIDOMA, DATORITĂ, GRAȚIE, MULȚUMITĂ, CONTRAR, CONFORM.

ACUZATIVUL, cu prepozițiile simple: în, spre, la fără, sub, lângă, către.

Cu prepozițiile compuse: înspre, dinspre, despre, de la, de către, fără de, până la, de pe la.

Cu locuțiunile prepoziționale: FAȚĂ DE, ÎN JUR DE, ALĂTURI DE, DIN CAUZĂ DE.

NOMINATIVUL ARE FUNCȚIE SINTACTICĂ DE:

I. SUBIECT

Elevul citește.

II. NUME PREDICATIV fără prepoziție înainte.

El devine **deputat**.

El ajunge **pictor**.

III. ATRIBUT SUBSTANTIVAL APOZIȚIONAL

Apoziție - simplă – un singur cuvânt

- dezvoltată – mai multe cuvinte

Apoziția neacordată:

Îl văd pe Adrian, *pictorul*.

Apoziție acordată:

Îl văd pe Adrian, pe pictor.

Casa lui Adrian, a pictorului.

APOZIȚII DEZVOLTATE:

Am vorbit cu Ion, colegul meu din satul Carpen.

Apoziție dezvoltată formată din: (se analizează separat)

Colegul = apozitie, substantiv (articulat, substantiv, apozitie în N.)

Meu = adjectiv posesiv, N., atribut adjectival;

Din satul = substantiv în acuzativ cu prepoziția „din“, atribut substantival prepozițional;

Carpen = substantiv în N., atribut substantival apozitional.

Apoziția se recunoaște după posibilitatea introducerii adverbului explicativ – *adică*

Satul Coțofeni este bogat

Atribut substantival apozitional

Popescu, pictorul, s-a îmbolnăvit

Pictorul Popescu s-a îmbolnăvit.

Domnului Vasilescu i se aduce o cană.

În limba veche, apozitia se acordă:

I-am dat lui Ionescu, pictorului.

SUBSTANTIVELE: bade, nea, moș, urmate de un substantive propriu după unii este apozitie.

4. ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR.

(Părți de propoziție secundare ce răspund la întrebarea „cum?“, dar nu arată modul și care se acordă concomitent cu predicatul și cu subiectul sau cu predicatul și cu complementul).

Exemple cu adjective :

Ea merge veselă = Ea merge (și este) veselă

Ea merge repede, încet.

Nu se acordă => complement de mod.

Elementul predicativ suplimentar nu arată cum se împlinește acțiunea.

Îl văd **trist** = Îl văd (că este) trist -> Sunt în cazul nominativ pentru că sunt un fel de nume predicative fără prepoziții.

Exemple cu substantive:

O văd studentă = O văd (că va fi) studentă.

Îl pune drept (că va fi) redactor-șef -> din cauza prepoziției este în acuzativ și nu în nominativ.

II. Genitivul cu articolul posesiv genitival cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale sau fără.

1. Subiect cu articolul posesiv genitival:

Ai casei au plecat.

2. Nume predicativ cu prepozițiile „contra“, „împotriva“ sau cu articolul POSESIV-

GENITIVAL:

Ea este *contra fumatului*.

Caietul este *al elevei*.

3. Atribut substantival

- genitival fără prepoziție:

Casa *părinților*. (a cui?)

- prepozițional:

Lupta *împotriva fumatului* este foarte grea. (Atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv în genitiv cu prepoziția „împotriva“)

- atribut apozitional:

Casa lui Ionescu, *a profesorului*.

4. Complement indirect:

Noi luptăm *împotriva războiului*.

El s-a aruncat *asupra dușmanului*.

5. Complement circumstanțial de loc:

Stă *în fața casei*.

Mereg *de-a lungul străzii*.

6. Complement circumstanțial de timp cu prepoziția „înaintea“ sau locuțiunea prepozițională „în urma“.

El a sosit la școală *înaintea colegilor*.

7. Complement circumstanțial de cauză:

Noi n-am învățat *din cauza frigului*.

8. Complement circumstanțial condițional:

În locul Mariei, aș pleca.

9. Complement circumstanțial concesiv:

În ciuda greutăților, totuși a venit.

10. Complement circumstanțial opozițional:

În locul Mariei, a venit Ana.

III. Dativul

1. Atribut substantival în dativ după substantivele nearticulate sau de proveniență verbală.

Ex.: Nepot *mătușii*.

Frate *Mariei*.

Stăpân *moșiei*.

Preot *deșteptării* noastre.

Trimiterea de ajutoare *sinistraților*.

2. Complement indirect:

Ex.: Scriu *fratelui* (cui scriu?)

Cânt *mamei*.

3. Complement circumstanțial instrumental, după prepozițiile: „datorită“, „grație“, „mulțumită“.

Ex.: *Datorită pilei*, a evadat.

A reușit *datorită efortului*.

4. Complement circumstanțial de mod, după prepozițiile: „contrar“, „conform“.

Ex.: *Conform înțelegerii*, s-a prezentat.

Contrar obiceiului, n-a venit.

5. Complement circumstanțial de loc – dativul locativ -

Ex.: S-a așternut *drumului*.

Stă *locului*.

IV. Acuzativul

- cu prepoziții simple;
- cu prepoziții compuse;
- cu locuțiuni prepoziționale.

Funcția de:

1. Subiect cu prepoziția „la“ cu valoare cantitativă (mult, multă).

Ex.: A venit **la lume!**

Au căzut **la mere!**

2. Nume predicativ cu prepoziție:

Ex.: Casa este *de lemn*

3. Atribut substantival prepozițional:

Ex.: Caietele *de lângă eleve* sunt curate.

Atribut substantival apozițional: Văd pe Ionescu, *pe pictorul*.

4. Complement direct:

-cu prepozițiile „pe“ și „la“;

-fără prepoziție.

Ex.: Văd *casa*.

Văd *pe Maria*.

5. Complement indirect:

Ex.: Mă gândesc *la colegi*.

6. Complement de agent:

Ex.: Este ajutat **de părinți**.

7. Complement circumstanțial de loc.

Ex.: Merg *la școală*.

Vin dinspre sat.

A mers *cale lungă*.

Cale = acuzativ fără prepoziție.

8. Complement circumstanțial de timp cu și fără prepoziție însoțite de adjective, numerale.

Ex.: În ziua aceea, a citit.

A stat *o lună* acolo.

o lună = complement circumstanțial de loc dezvoltat exprimat prin numeral și substantiv.

9. Complement circumstanțial de mod.

Ex.: Merge *fără grijă*.

Merge *cu atenție*.

10. Complement circumstanțial de cauză.

Ex.: A plâns *de necaz*.

De ciudă, plâng eu numai, mamă.

N-a venit *din cauză de lene*.

11. Complement circumstanțial de scop.

Ex.: Se pregătește *pentru examen*.

Se pregătește *de nuntă*.

Se pregătește *pentru zbor*.

V. Vocativul

Vocativul este cazul substantivului fără funcție sintactică (cu excepția apozitiei). Cuvintele care determină un substantiv în vocativ au funcție sintactică.

Exemplu: Ioane, vino aici! (subiect inclus = verb la persoana I și a II-a)

În limba română contemporană, vocativul ia forme de nominativ, dar intonația îl arată ca vocativ.

Ex.: Ion, vino aici!

Te ajut, mama mea scumpă!

Mama = fără funcție.

Omule din satul meu, ajută-mă!

Omule = fără funcție

Părinte Ioane, vino!

Părinte = fără funcție.

Ioane = apozitie simplă.

Ion, fii cuminte!

Maria, citește!